

Alte Drucke

APOLOGIA || FRANCISCI || MONTANI PRO SOCIETATE || IESV IN GALLIA. || CONTRA ANTONII ARNALDI || Aduocati Parisiensis Philippicam. || Ex Gallico in ...

Richeome, Louis

Cracoviae, 1597

Caput LXXI.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-154864

his, quæ reliqua; resecando caput & pedes responsionis, vt factum obscurares, risumq; captares, non sine veritatis, vel potius tuo dispendio. Tuam enim prodís stulticiam, cum in eo responso nihil risu, sed multa admiratione digna, contineantur. Quod si rideas non sensum, sed connexionem verborum, adhuc es ridiculus. Nam Cicero eadem verba sæpè connectit, non sine decore, imò etiam ipsius Latine lingue necessitate. Quodam loco dicit: *Ciuis talis qualis, & prudentissimus & fortuna optima esse debet.* Et alibi: Non tales, quales habite sunt, habeantur. Quid igitur hîc habes, quod rideas, pecus Arcadicum? Intelligisne Latinam linguam & Gallicam? putastine, quòd quemadmodum Gallicè prouerbij species inest in verbis (*tel quel*) ita etiam insit in Latinis? Nónne animaduertis, quòd aliorum auribus abuti volens, ipsemet sis circumductus & circumactus tuis, quarum longitudo latitudinem superat, cum ne duarum quidem Latinarum dictionum vis in eas penetrare potuerit. Cum igitur ioci & apostrophę tam infelicitè tibi cedant, suadeo & moneo, vt imposterum his omnibus abstineas: nihil aliud nosti; quàm pungere & mordere, mentiri & calumniari, more pantomimorum & histrionum. Nec quidquam intelligis, Iudices tui sunt viri ingeniosi. mihi in mentem reuocasti Æsopi asellum, qui cum suo Domino ludere volebat sicut castellus melitæus.

Ad Atticum.

De Inuent.

CAPVT LXXI.

*Ex quibus locis Iesuitæ sint expulsi & quæ
de causa.*

Roximè ad perorationem tuam accedens, postremum impetum facis, tanta vi & violentia, vt varices propemodùm ruperis. Alia enim firmamenta ab exemplis, roborandę tuę causę adfers,

Kk 3

& pera-

& peragrata Italia, aliisq; multis locis, demonstratoque, quam multis regionibus Iesuitæ eiekti sint, tandem concludis, *Iesuitas ex Gallia quoq; exterminandos esse.* Prudentius fecisses, si omissa omni ratione, vt hætenus, Inuectiuam tuam terminasses. Facile enim diuinare poteras, exoptatissimum illud Senatusconsultum iam conceptum esse, propediem pariendum, & in lucem edendum, & hoc rectius & aptius antecedentis loco posuisses, quam illa de Iesuitis expulsi exempla, quibus nihil aliud conficis, quam quòd deliram tuam stoliditatem, magis semper ostendis. Nam non modò nihil contra Iesuitas allata exempla efficiunt; sed eosdem etiam ab omni criminis suspitione absoluunt. Cum enim necdum probaueris, meruisse, vt expellerentur, quoties expulsos clamas, toties iniquitatem & improbitatem hostium Iesuiticorum accusas, & Iesuitarum virtutem commendas, ostendisq; Iudicibus viam & rationem, vt sententiæ tuæ sententiam contrariam ferant. Norunt enim, Apostolos & primitiæ Ecclesiæ Christianos iuxta vaticinium Christi Domini nostri fuisse sæpius non sine grandi iniuria ex vno loco pulsos in alium, & paganos tuo more argumentari solitos: *Christiani vndiq; pelluntur, & vbiq; persecutionem patiuntur: Ergo Roma pellendi sunt, vt communis quietis perturbatores:* Et hoc argumentum non magis valuisse, quam malum exemplum, ex quo desumptum est. His accedit, quòd illi, qui olim repudiarunt aut expulerunt Iesuitas, tandem illos reuocarunt & receperunt.

Sorbona edidit contra Iesuitas decretum valdè seuerum & asperum, anno M. D. LIV. quod & dicenti & scribenti yberem materiam subministravit: sed illud posterius, quod publicauit anno superiore 9. Iulij, postquam probasset & agnouisset illorum doctrinam & virtutem per triginta annos, satis declarat, quanti illos faciat, & quòd Societatem approbet

bet & recipiat, simulq; omne illud, quod in contrarium olim dictum aut scriptum, improbet irritumq; reddat. Quæ responsio euertit etiam illud, quod mendaciter scribis, *ex Italia*, scilicet, *fuisse expulsos*. Etsi enim inde exterminati fuissent; tamen Collegia interea in præcipuis regionis illius vr-
bibus fundata & exædificata, Seminaria omnium propè nationum, quibus ibidem præsunt, functiones, quas Romæ obeunt, præsertim in æde D. Petri, tanto tot animarum bono, manifesto indicio sunt, eos Italiam longè gratissimos esse, & si inde eiectioni fuerint, iniustam fuisse expulsionem, cum necdum, qui essent, perspicuè constaret.

Sed mittamus isthæc, quæ iure pro defensione Iesuitarum adduci possent: factum videamus. Nego, vnquam ex Italia pulsos, malaq; fide, hæreticis innata, Ribadeneiram ci-
tas, accepto narrationis initio, vbi commemorat Ribadeneira, Iesuitas in Italia multis difficultatibus conflictatos, quod pro te facere videbatur, & prætermisso narrationis fine, qui totus spectat ad laudes Iesuitarum & Societatis, quam eò libentiùs admiserunt, quò accuratiùs fuerat probata & examinata. *Etiā Burdegala exterminatos dicit.* Respon-
deo, manere potuisse, si voluissent; sed maluerunt sua sponte vrbe excedere, quàm id facere, quod salua conscientia facere non poterant. Magna autem affecisti iniuria Dominum Mattignonium Tribunum militum, cum eiectionem illam vocas *præclarissimum & gloriosissimum facinus*, quod vnquam fecit Dominus Marschalcus Mattignonijs, *etsi alie alioqui laureæ caput ei triumphale non vnus obumbrent folijs*. His tuis verbis statim subiicis apostrophas & exclamationes diuersis, iisque grandioribus characteribus. Tantum restabat vt pictorum & sculptorū instar varia emblemata & parerga maioris apparatus gratia adiiiceres. Iniuria, qua illum afficis, in eo consistit, quòd vt insignis adulator, ad cælum vsque extollis factum,

Iesuitæ nunquā fuerunt ex Italia pulsi.

Cur discesserint Burdegala.

ctū, de quo nihil sibi tribuit, Principis sui mandato id, quod fecit, facere coactus. Nam factum aliquod laude & prædicatione dignum censetur, vel ob utilitatem, vel ob difficultatem, vel ob utrumque. Utilitas nulla est in hoc actu, nisi hæreticorum iudicio, qui utilissimum putant, exterminare omnes illos, qui laboribus suis Ecclesiæ prodesse possunt. At ex sententiâ verè Catholicorum non modò nulla est in hoc facto utilitas, sed ingenti etiam clade Rempub. afficit, vel ob hoc solum, quòd tam numerosa iuventus, quæ bonis literis sub Iesuitarum disciplina operam dabat, tam fidis Magistris & Doctoribus iam sit destituta. Omni præterea difficultate caruit id factum. Quæ enim difficultas magno militum Duci obstitisset, quò minus expeditè Religiosos ege- nos ex vrbe expelleret? Tota fortassis difficultas in illo ipso erat, quòd rem inuitus exequeretur. Optabat enim, vt Iesuite sese ad aliorum voluntatem conformarent, & vrbe nō excederent. In quo igitur hanc tam insignem & insolitam laudem ponis? An nobis persuadere conaris, granum milij esse montem, & culicem elephantem?

Quòd si contentus laudare factum, omni comparatione & exaggeratione abstinuisses, vanitate futilis cuiusdam nugatoris te duntaxat notasses, sine ullius præiudicio admodum magni æstimando: At tam exile factum præferre omnibus, quæ Dominus ille vnquam præclare gessit, nihil aliud est, quàm de honore eius, quidquid potes decerpere, ita, vt quidquid vnquam fecit, minus sit, quàm ipsum nihil, suspensis omnibus illius trophæis ex tenui filo, vel potiùs ex aranei tela. Vbi est animus tuus? vbi mens? vbi consiliū? per multas laureas tribuis illi, omnesq; occultas, & quasi sub ala muscæ reconditas. Annon duplici ratione mundum ludibrio habes? Panegyricum illi canis, moxq; eundem tuis verbis denuo tollis & funditus obliteras. Itanè omnem intelligendi

intelligendi vim aut amisisti, aut peruertisti, vt ad eò parui-
 ficias omnia illa merita, quibus Dominus ille Reges Franciæ
 sibi deuinxit, propter quæ ad eum quoque, quem tenet, di-
 gnitatis gradum euectus est? Siccinè verò ne vnus quidẽ
 asis æstimare audes, quidquid publicè & priuatim, in bello
 & pace, contra externos & domesticos hostes, pro Regno
 Gallicano præclare & fortiter gessit? Hoc enim agis, quan-
 do scribis, exiguum Iesuitarum numerum, inermem, & re-
 sistere nescium, Burdegala eiecisse, & ad S. Macarium se-
 ptem Gallicis milliariibus à Burdegala distantem ablegasse,
 præstantiorem esse reliquis omnibus victoriam, & facinus
 præclarius omnibus illis, quæ vnquam tota vita sua prospe-
 rè & viriliter fecit. Adeone ineptus es, vt absque iniuria ne-
 minem laudare possis? Vbi erat iudicium tuum, quando
 hæc dicebas, & typis euulgabas? Sed non mirum: hæreti-
 cus es; hinc nihili facis, quidquid Dominus Mattignonius
 contra hereticos gessit, plurisq; tibi est exile illud incommo-
 dum Iesuitis illatum, quàm totum bonum Ecclesiæ allatum.
 Mercedẽ eloquentiæ tuæ aliã non optassem, quàm vt coràm
 adfuisset Dominus Mattignonius, quando apostrophem il-
 lam voce nautica detonabas. Vsurpasset in te illud, quod
 Hannibal in Phormionem Oratorem: *Nunquam audiui hominẽ*
in loquendo stultiorem: Vel illud Regis Pyrrhi in absonum tibi-
 cinem: *Mallem audire hinnitum mei equi, quàm istum.* Interea *Plut. in Pyrrh.*
 noueris, Iesuitas Burdegale amari ab omnibus probis, quo-
 rum adhuc ibidem, Dei beneficio, magnus numerus. No-
 ueris, Senaturn Burdegalensem, Iesuitis parentis instar sem-
 per præstò fuisse, omnesq; magno animi mœrore agnosce-
 re, Iesuitarum discessum redundare in maximum detrimen-
 tum multorum millium adolescentum, qui labore Iesuitarũ,
 literis & pietate informati, & tam ad bene dicendum, quàm
 ad bene viuendum egregiè instructi fuissent; vt taceam ia-
 cturam

portus Burde-
galensis uoca-
tur Portus Lu-
ne.

eturam illam, quam innumeri alij fecerunt, quibus & auxiliū
& solatium, per hanc expulsionem, ademptum est. Noue-
ris, Iesuitas Burdegalam reuersuros progressione temporis,
illo adiuuante & annuente, qui manu sua corda Regum te-
net & versat, quiq; Oceanum & Lunam & ventos in sua po-
testate habet; & qui Garumnā mari, & Suberno, secundo
vento implere potest; qui vndique prouehat & promoueat
nauim Iesuitarum, vt eò deferantur.

Cæterum tantum tibi iudicij non fuit, vt fingeres & ad-
ferres exempla contra Iesuitas paulò ad rem tuam accom-
modatiora. Si sciuiſſes expulsos Cæsaraugusta in Hispania,
& Anno M. D. LXI. ex Pameria in Prouincia Narbonensi,
& non ita pridem ex Transyluania; item quot in Iapponia
difficultatibus conflictentur septem vel octo iam annos, re-
ge Cabacondono in exitium & exilium illorum aduigilante
& expulsionem ex tota Iapponia, vt tu ex tota Gallia, vr-
gente, adeò, vt Iesuīte bis iam ad discessum accincti solum
vertere, & in Indiam re nauigare voluerint. Si sciuiſſes etiā
aduersarios Iesuitarum Auenione anno M. D. LXIII. tor-
mentum bellicum iam onerasse, vt illud in Collegium sine
mora exonerarent, nisi prudentia Cardinalis Armaignaci
impetum furentis populi cohibuisset, & seditionem calu-
mniis clandestinorum hostium excitatam compressisset; si
hæc, inquam, & id genus alia explorata habuisset, vberem
certè & præclaram dicendi, & glossæmatis tuis amplificandi
materiā habuisset, & non parū exultare hîc & longiùs
exspatiari potuisset Oratio: primū quidem in foro, po-
stea impressa in toto mundo, donec ego respondiſsem ad
singula. Et ad primum quidem, honorificè Cæsaraugustam
fuisse reuocatos, non sine assensu, addo & bono illorum,
qui electionis auctores fuerant, & ab illo tempore ibidem
semper stabili sede vixisse, amatos & honoratos ab omni-
bus.

bus. De Pameria non est mirandum; inde enim ab Hæreticis eiekti sunt, in quorum tunc potestate vrbs erat, qui postea à ne cæteris quidem Religiosis pepercerunt, quod in reliquo Gallia itidem factitabunt, si aliquando rerum fuerint potiti, vt Pameria; sed expelli ab improbis, testimonium est veritatis: quamobrem discessus huiusmodi Iesuitis laudi & honori esse solet. Quod ad Transiluaniam attinet, spes est fore, vt administratio prouinciæ non semper sit penes hæreticum, atq; adeò vt non longo post tempore Iesuite reuocentur, cum grati sint & chari Principi, qui tempestate hæreticorum iactatus tenerioribus annis, nauem nonnihil ad eorum voluntatem flectere debuit. In Iaponia quinquagesimum iam agunt annum, nec temerè sperant, diuinam bonitatem non permissuram, vt salutè tot millium, qui illic Christianam Religionem amplectuntur, Magistri, Doctores & pastores subtrahantur; quin potius effecturam, vt noua isthæc vinea indies magis efflorescat, & vbertate sua sterilitatem antiquæ confundat.

Auenione non excesserunt Iesuite, patefactis patientia & virtute mendaciis hostium, proborumq; animis, & voluntatibus omni officiorum genere sibi conciliatis. Quod si Auenionem reliquissent, damnum ad vrbe[m], non ad Iesuitas manasset, quod non fugit Pium V. sanctissimæ memoriæ Pontificem, qui Domino Ioanni Michaëli primario Auenionis ciui, nuncium de tumultu excitato afferenti dixisse fertur: Vt Auenioni, eiektis inde Iesuitis. Hæc & alia de genere eodem tibi respondiſsem, & ad meliorem mentem reducere te conatus fuiſsem, si suprâ dicta exempla attulisses; satiùs tamen arbitror, quòd ea ignoraueris.

